

14 april 2009

Beste Joris,

Een maand later en eindelijk een reactie. Afgelopen woensdag had ik een gesprek met Maaïke Bleeker naar aanleiding van mijn scriptie. Ik geloof dat er wel blij mee ben hoewel ik nog niet zo goed hoogte kan krijgen van wat ze er echt van vindt. Haar commentaar lag voornamelijk op de tekst en niet zozeer op de inhoud. Ze vond dat ik vaak nog te abstract was en dat er meer voorbeelden aangehaald konden worden. De inhoud kon ik verder zo laten. Of dat betekent dat het echt goed is, of goed genoeg om mee af te studeren dat weet ik dus niet zeker. In ieder geval ga ik de komende maand rustig nog eens door mijn tekst heen om abstract om te bouwen tot concreet, mijn verwijzingen op orde te brengen en hoofd- en bijzinnen op elkaar aan te laten sluiten.

Wat misschien wel leuk is om te weten is dat ik een reflectie aan de hand van mijn ANT analysemethode op mijn eigen maakproces toe heb gevoegd aan mijn scriptie. Met inbegrip van VUE mappen en ANT repertoire. Maaïke was er erg over te spreken. Maar goed, terug naar onze correspondentie. Waar waren we gebleven? Ik heb net je video nog eens bekeken. Een hoop vragen en een hoop opmerkingen. Ik ga in deze brief niet overal op in. Ik wil mij graag richten op je ideeën over tijd in relatie tot de waarnemen van de actoren en dat wat ik punctualisering noem. Maar eerst nog even kort het woord 'probleem'.

Eigenlijk had ik moeten kiezen voor het woord problematisering. Het gaat er niet per se om dat er een probleem is, maar meer dat er een vraag wordt gesteld door een van de actoren. Deze vraag kan vervolgens als uitgangspunt genomen worden om de veranderende relaties in kaart te brengen. Het is niet zozeer een probleem, als wel een vraag die iedere actor op een bepaalde manier aangaat. Het gaat vervolgens dan ook niet om het oplossen van, als wel om het verhouden tot de problematisering.

Dan het volgende punt: punctualisering. Eigenlijk maak je een aantal opmerkingen die ik weliswaar niet zo benoem, maar die wel een belangrijk onderdeel vormen van de idee van punctualiseren. Wat ik bedoel met punctualisering is dat een observant iets waarneemt als één actor. Denk daarbij aan een televisie of computer. In principe bestaat zoiets uit een massa aan verschillende actoren, een netwerk

waarvan ook de gebruiker of kijker deel uit maakt. Maar deze gebruiker of kijker ziet een computer of televisie als één actor. Pas als de televisie kapot gaat wordt je als kijker geconfronteerd met het netwerk in de actor, zowel letterlijk als figuurlijk. Je weet als kijker niet hoe de televisie precies werkt en krijgt hem daardoor niet meer aan de praat. Plotseling is het niet één televisie, maar een wirwar aan draden, contacten, schroeven en kappen. Zo zit het ook bij veel andere actoren. Dat wil uiteraard niet zeggen dat deze actoren ook daadwerkelijk stilstaande, onveranderlijke actoren zijn!

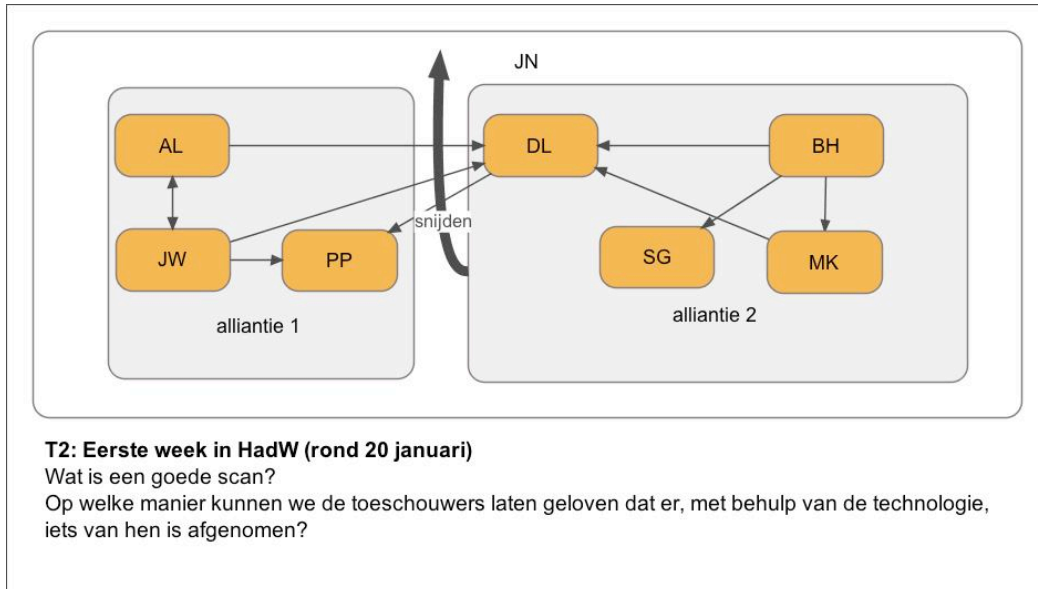
Een punctualisering is dus niet zozeer een kadering in tijd of ruimte, maar eerder een kadering door de ogen van een waarnemer. Deze waarneming heeft vaak wel met tijd en ruimte te maken. In de ogen van een andere waarnemer (2) kan waarnemer 1 vervolgens weer één actor (2) vormen samen met actor 1. Nog even een ander voorbeeld om je aan het denken te zetten. Geïnspireerd door een citaat van John Law:

"If you took away my computer, my colleagues, my office, my books, my desk, my telephone I wouldn't be a sociologist writing papers, delivering lectures, and producing "knowledge". I'd be something quite other -- and the same is true for all of us" (Law 2003: 4).

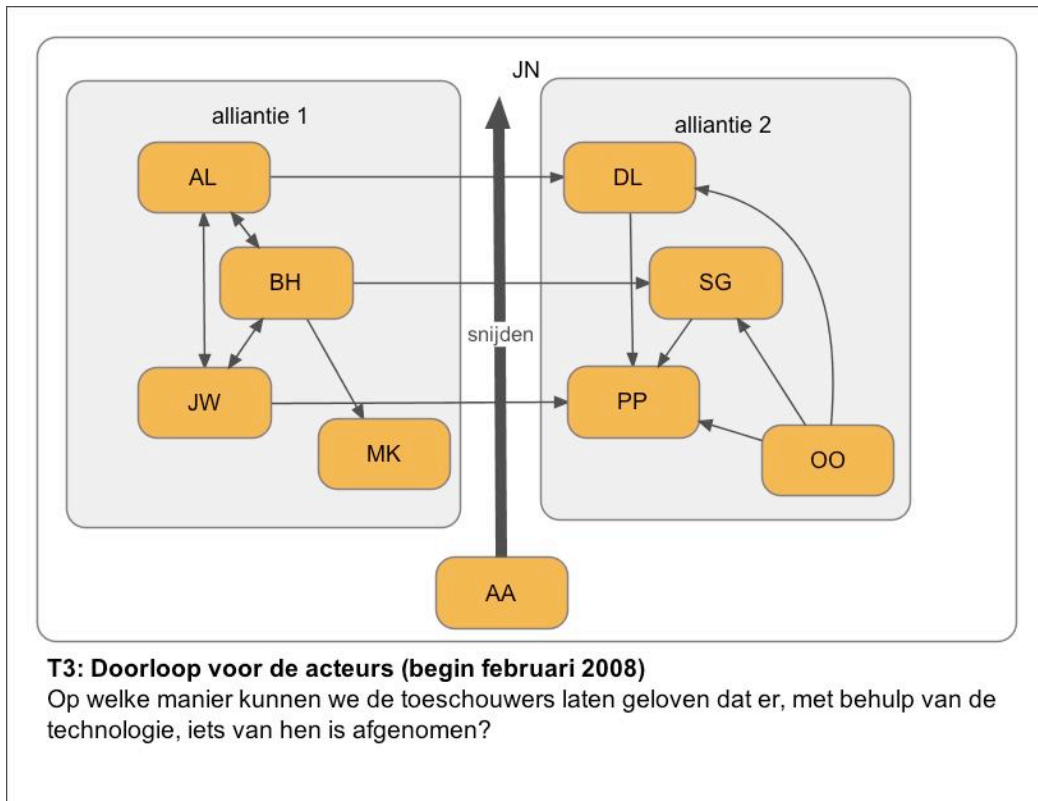
Als ik nadenk over wie de actor Jochem Naafs is, kom ik al snel tot de conclusie dat niet alleen besta uit mijn lichaam, maar ook uit mijn kleding, mijn huis, mijn Utrecht, mijn vrienden, mijn studie, mijn werk, mijn onderzoek, mijn et cetera. Jochem Naafs is een netwerk van actoren die ik zelf en zeker ook anderen 'voor het gemak' punctualiseer tot één actor. Zodra ik daadwerkelijk fysiek geconfronteerd wordt met een van de actoren die onderdeel uitmaakt van mij, valt dat deel als het ware uit mij en is het een actor op zichzelf.

Iets hoeft dus niet een vast kader of een bepaalde omlijning te hebben op zich zoals je beweert in je video, maar krijgt dit kader, of deze omlijning pas in de ogen van iets anders. Het iets dat iets is, is pas iets in relatie tot iets anders. Een actor is altijd in wording, maar wordt in de ogen van een andere actor (tijdelijk) gezien als onveranderlijk in relatie tot andere actoren. Als dezelfde observerende actor een uur, een dag of een jaar later nog eens naar 'dezelfde' veranderlijke actor kijkt is dit opnieuw één actor, maar is wel de verandering waarneembaar ten opzicht van de eerste observatie.

Eigenlijk sluit dit aan bij jouw voorstel om verschillende VUE mappen te maken voor verschillende tijdsfragmenten.¹ Ik heb weliswaar de pijlen 'beïnvloeding', 'verandering' en 'proces' weggelaten in mijn scriptie en gekozen voor vijf loss kaarten, maar het komt op hetzelfde neer. Hieronder zie je twee conceptmaps die ik heb gemaakt gebaseerd op twee momenten in het maakproces van *The Respons(e)ible Project*.

¹ Ik ben benieuwd naar jullie 'State Machine'. Wat is/wordt dat en wat willen jullie daarmee bereiken?

Een korte toelichting: de betrokken actoren zijn Acteurs en actrices (AA), Arnaud Loonstra (AL), Bas Haas (BH), David Laserscanner (DL), Jochem Naafs (JN), Joris Weijdom (JW), Marja Kok (MK), Operators (OO), Presentatieprogramma (PP), Simulatiegame (SG). Zoals je ziet ben ik afgestapt van de actoren in actoren, hoewel ik nog steeds denk dat dit een interessant principe is. Maar 'kwantum mechanica' gebruiken is misschien niet de beste manier om duidelijkheid te scheppen.

Door deze twee kaarten naast elkaar te zetten kun je de beïnvloeding en verandering in het netwerk zien. Door de komst van AA ontstaan er nieuwe allianties, zij maken duidelijk dat er nog een scheiding is tussen de alliantie van de actoren DL, SG, PP en OO en de nieuw gevormde alliantie tussen AL, BH, JW en MK. In andere woorden de technologie en de ideeën van de drie makers van het eerste uur sluiten nog niet bij elkaar aan.

De rol van mij als waarnemer heb ik mede door je brief nog duidelijker naar voren laten komen in mijn scriptie. Door mezelf als waarnemer weer te geven als kader in de conceptmap wordt het de lezer duidelijk dat dit mijn blik op het netwerk is. Ik heb de cijfers achter de actoren weggelaten. Hoewel het duidelijk maakt dat de actoren veranderen probeer ik in de kaart meer de veranderende relaties dan de veranderende actoren zelf in beeld te brengen. De 'nodes' representeren op die

manier misschien meer wat jij noemt de potentie van een actor (alles wat een actor zou kunnen zijn), of zoals Latour dat noemt de actantiality. Deze potentie wordt vervolgens afgebakend door de relaties met de andere actoren.

Heel erg bedankt voor je goede ideeën. Mijn volgende stap is om nogmaals naar het artikel van Luca Vetti Tagliati en Carlo Caloro te gaan kijken om mijn eigen idee van OOP scherper te krijgen. Verder heb ik een ander voor mij interessant boek uit de kast gevist in de bibliotheek namelijk *Making a Performance. Devising Histories and Contemporary Practices* van Emma Govan, Helen Nicholson en Katie Normington. Wellicht meer daarover in mijn volgende brief.

Hoe gaat het intussen met de praktische kant van het onderzoek? Wat zijn de plannen? Wat is er al? Wat moet er zeker nog komen? Ik ben heel benieuwd hoe jullie er voor staan en kom graag eens een kijkje in de keuken nemen.

Het is al met al weer een lange brief geworden. Ik ben heel benieuwd hoe het gaat en naar je volgende boodschap.

Hartelijke groet,

Jochem

Deze brief is onderdeel van een correspondentie tussen Joris Weijdom en Jochem Naafs van het Lectoraat Theatrale Maakprocessen. Middels deze correspondentie hopen zij inzicht te krijgen in de kennis van de ander met betrekking tot transdisciplinaire maakprocessen en in het bijzonder het gebruik van interactieve digitale technologie in het maakproces (repetitieproces) van theater. Trefwoorden: ANT (actor-netwerk theorie), objectgeoriënteerd denken, theater, technologie, transdiscipline, maakproces, VUE.